

Onderwijs in het Fries in het Friese taalgebied binnen de Staat der Nederlanden: feiten en situatie

Tekst ten behoeve van een beoordeling of en zo ja in hoeverre het Friese onderwijs(beleid) een voorbeeld kan zijn voor andere (minderheids)talen (Symposium 'Taalrijk Europa - beleid en praktijk in Fryslân, Nederland en Europa', British Council/Mercator/Fryske Akademy, Ljouwert, 1 maart 2013)

Inhoud:

- A. Onderwijswetgeving vanaf 1803
- B. Inspectietoezicht
- C. Advies van de stuurgroep decentralisatie Friese taal van Rijk naar provincie Fryslân
- D. Artikel 8 van het *Europees Handvest* (1996)
- E. Onderzoek naar de Friese taalsituatie
- F. Kan het Fries als voorbeeld dienen voor effectief taalbeleid?

A. Onderwijswetgeving vanaf 1803

1. 1803 - Het onderwijs wordt gegeven in de gronden van de Nederduitse taal ... (de verplichting van het Nederlands als vak; het Fries wordt niet genoemd, maar met klem wordt geadviseerd het 'vriesch boersch' niet te gedogen [*Almanak voor het Lager Onderwijs en Opvoeding*, 1816]).
2. Facultatieve (wettelijke) mogelijkheden in de 20ste eeuw; eerst buiten en later onder schooltijd.
3. 1980 - Het Fries wordt een verplicht vak in het lager onderwijs, na 1985 in het basisonderwijs. Het Fries wordt mede als voertaal toegestaan bij andere vakken. De aanvankelijk aan het Nederlands gelijkgestelde kerndoelen Fries zijn in 2006 naar *beneden* bijgesteld met als doel om de scholen te motiveren meer aandacht aan het Fries te besteden. Gedeputeerde Staten van Fryslân krijgen de mogelijkheid om scholen vrij te stellen van het geven van onderwijs in het Fries.
4. 1993 - Het vak Fries wordt verplicht in de basisvorming (laagste 2/3 leerjaren) en een facultatief examenvak in de bovenbouw. De kerndoelen zijn gedifferentieerd naar voor alle leerlingen verplichte kerndoelen (1-3), kerndoelen voor de leerlingen met het Fries als moedertaal (4a-6a) en voor leerlingen met het Fries als tweede taal (4b-6b). De NHL biedt studenten de mogelijkheid om een studie voor docent Fries te volgen (tweede graads).
5. In de andere onderwijssectoren zijn voor het Fries geen wettelijke taken opgenomen. Van de Friese hogescholen (afdeling pabo voor het basisonderwijs) wordt verwacht de studenten de mogelijkheid te bieden om een bevoegdheid voor de geven van onderwijs in het Fries te verwerven. Het is aan de student of hij/zij aan alle onderdelen voor het behalen van dit getuigschrift meedoet. Sinds enige jaren experimenteren de Friese pabo's met een drietalige stroom (Fries, Nederlands en Engels), waarbij de talen niet alleen als vak, maar ook voor een programma-onderdeel als voertaal wordt gebezigd.

Conclusie:

Op het eerste gezicht lijkt de positie van het Fries in bepaalde schooltypen (niet alle!) vrij goed geregeld, maar van een serieuze implementatie is geen sprake, omdat het Rijk het belang van het onderwijs in de Friese taal niet deelt. Dit ondanks de erkenning van het Fries als tweede rijkstaal en het door Nederland geratificeerde *Europese Handvest voor regionale talen of talen van minderheden* (1992) en het *Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden* (1995).

B. Inspectietoezicht

In de reguliere beoordeling van de kwaliteit van het onderwijs in Fryslân is het Fries als vak en voertaal niet opgenomen. De inspectie beoordeelt van alle andere wettelijk verplichte vakken slechts rekenen en taal (= Nederlandse taal!) en plaatst op internet kwalificaties als *goed*, *zwak* of *zeer zwak*, gevolgd door een frequent

en strenger toezicht als een school (zeer) zwak blijkt te zijn. In 1999, 2006 en 2009 heeft de inspectie buiten het reguliere toezicht om in een drietal rondes de kwaliteit van het onderwijs in het vak Fries beoordeeld.

a. 1999 - *Fries in het basisonderwijs*.

Na twintig jaar verplichting van het vak Fries laat de kwaliteit nog veel te wensen over. Het innovatieproces is blijven steken in de initiatiefase. “Van een gerichte implementatie en evaluatie is geen sprake geweest. Er is geen taalbeleid ontwikkeld door de scholen, het leerstofaanbod voldoet niet aan de kerndoelen en de lessen van veel leraren zijn in didactisch opzicht kwalitatief niet sterk. Op deze wijze levert het onderwijs in het Fries nauwelijks een bijdrage van betekenis aan de taal- en culturele vorming van de leerlingen in de provincie Friesland” (*Inspectierapport* nr. 2001-4, pag. 5-6).

b. 1999 - *Fries in de basisvorming* (evaluatie van de eerste 5 jaar).

In de samenvatting wordt geconstateerd: “Het vak Fries in de basisvorming is vijf jaar na invoering nog zeer zwak ontwikkeld. Er is op scholen te weinig ruimte gemaakt om tot een serieus aanbod te komen en de lessen van veel leraren zijn van onvoldoende kwaliteit. Op deze manier levert het vak Fries geen bijdrage van betekenis aan de taal- en culturele ontwikkeling van leerlingen in de provincie Fryslân. Daarbij maakt het geen verschil of de leerlingen Friestalig zijn of niet” (pag. 8).

c. 2006 - *De kwaliteit van het vak Fries in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs in de provincie Fryslân* (technisch rapport).

In de samenvatting schrijft de inspectie dat uit het in de jaren 2004-2005 verrichte onderzoek blijkt dat vergeleken met voorgaande peilingen zich vergelijkbare ontwikkelingen hebben plaats gevonden. Op beleidsniveau zijn positieve ontwikkelingen te zien, maar de leerlingen zullen er in de praktijk weinig van gemerkt hebben. De tijdsbesteding voor het vak Fries is gelijk gebleven, evenals het gebruik van het Fries als voertaal. En ook de kwaliteit van lessen is onveranderd. Volgens de inspectie is het gebrek aan differentiatie tussen Friestalige en niet-Friestalige leerlingen nog steeds een knelpunt en lijken directies minder animo te hebben om Fries aan te bieden (pag. 101).

d. 2010 - *Inspectierapport ‘Tussen wens en werkelijkheid. De kwaliteit van het vak Fries in BAO en VO in Fryslân’*.

Hoofdinspecteur Steur constateert dat de kwaliteit in de lessen Fries tegenvalt en dat er weinig ontwikkeling te zien is in de periode 1999-2009. In een aanbeveling wordt zelfs gesteld dat de inspectie de kwaliteit van het onderwijs in het Fries pas weer zal onderzoeken, zodra de leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs kunnen worden gevolgd aan de hand van een genormeerd toets- of leerlingvolgsysteem voor Fries. De provincie dient daarvoor een regisserende rol te vervullen om zo opbrengstgericht werken mogelijk te maken (pag. 61-64).

Conclusie:

De stelling dat het veel beter kan, is terecht. Wel moet hierbij opgemerkt worden dat het niet aan de inspectie is te bepalen of er in de toekomst wel of geen onderzoek naar de kwaliteit van het onderwijs in het Fries wordt gedaan. In andere gevallen, waar sprake is van onvoldoende kwaliteit, doet de inspectie juist haar best om hier verandering in aan te brengen. Gelukkig zijn de eerste stappen gezet om te voldoen aan de voorwaarde van de inspectie, dat er óók voor het Fries toetsinstrumenten beschikbaar komen.

De meeste inspecteurs beheersen het Fries niet of onvoldoende en adviseren scholen soms geen aandacht aan het Fries te geven, wanneer de school het predikaat *zwak* of *zeer zwak* verleend wordt. De kwaliteit van het onderwijs in het Fries speelt in dezen totaal geen rol. Nog steeds doet de onjuiste theorie – latent of manifest – uit de 19^e eeuw opgeld bij ouders en leerkrachten dat het Fries (mee) de oorzaak is van de *zgn. taalachterstand* (in het Hollands) bij Friestalige kinderen, dit ondanks de positieve resultaten van de drietalige school.

C. Advies van de stuurgroep ‘decentralisatie Friese taal van Rijk naar de provincie Fryslân’

De commissie-Lodders adviseerde om rijkstaken op het terrein van de Friese taal zoveel mogelijk naar de provincie Fryslân te decentraliseren en daarvoor een tijdelijke stuurgroep te installeren, die als taak krijgt met voorstellen te komen. Het advies van de in 2009 ingestelde stuurgroep-Hoekstra (genoemd naar haar voorzitter) is in 2010 aangeboden aan het kabinet.

De stuurgroep concludeert dat op grond van artikel 115 van de ‘provinciewet’ en artikel 23 van de ‘Grondwet’ overdracht van bevoegdheden inzake de Friese taal in het onderwijs onder bepaalde voorwaarden mogelijk is. Voorgesteld wordt om de bevoegdheid om kerndoelen voor de Friese taal in het primair en voortgezet onderwijs vast te stellen, over te dragen aan Provinciale Staten van Fryslân, mits de uitoefening van deze bevoegdheid met waarborgen wordt omgeven. In de eerste plaats dienen de kerndoelen draagvlak te hebben in het Friese onderwijsveld. In de tweede plaats zal het onderwijs in de Friese taal geen inbreuk mogen maken op het evenwicht in het totale aanbod van onderwijs.

Het ambtelijk lid van OCW in de stuurgroep neemt het volgende minderheidsstandpunt in: decentralisatie van de bevoegdheid om de kerndoelen Fries vast te stellen zou onwenselijk zijn en in strijd met artikel 23 van de Grondwet (onderwijsvrijheid) en de belangen van een nationaal onderwijsbeleid. Het Nederlands zou dan onvoldoende geborgd zijn.

In een (Friestalige) brief (30 juni 2011) aan de Tweede Kamer reageert het kabinet op zowel het inspectierapport als het rapport-Hoekstra. Na veel mooie woorden over het belang om de kwaliteit van het onderwijs in het Fries te versterken, wil het kabinet eigenlijk geen decentralisatie. En passant schrijft het kabinet dat ze een brief heeft ontvangen van de managers van de onderwijskoepels (PO-Raad), waarin wordt aangegeven liever de focus te richten op de kwaliteit van het onderwijs dan op een uitbreiding van aandacht voor het Fries in de scholen. *Alsof onderwijs in het Fries geen element is of mag zijn in de kwaliteit van het onderwijs!!*

Het kabinet belooft een wetswijziging voor te bereiden, waarin de provincie Fryslân nieuwe kerndoelen mag voorstellen, maar dat deze pas vastgesteld mogen worden nadat het ministerie van O&W daarmee heeft ingestemd.

Als resultaat van het voortgaande overleg wordt in februari 2012 het *Convenant Friese taal in het onderwijs* in de *Staatscourant* gepubliceerd. Uitgesproken wordt dat er een wettelijke regeling dient te komen voor Provinciale Staten om de kerndoelen Fries vast te stellen. In de tussentijd mag het ministerie van O&W de kerndoelen Fries niet wijzigen dan nadat advies aan Gedeputeerde Staten is gevraagd. De provincie moet ondertussen draagvlak bij de scholen creëren voor het opstellen van criteria betreffende (gedeeltelijke) ontheffing van kerndoelen. Een waar novum in het beleid: de provincie mag zorgen voor draagvlak, terwijl het Rijk gewoon zijn gang kan gaan met beleid waarin o.a. beheersing van het Fries geen functie-eis is en de scholen vergelijkenderwijs eenzijdig beoordeeld worden op de leerling-prestaties in de zeer dominante eerste rijkstaal.

Conclusie:

Er is veel werk verzet, maar de berg heeft een muis gebaard. Van enige decentralisatie van de bevoegdheid voor het onderwijs in de Friese taal is nauwelijks sprake. Er kan nog jaren overlegd worden zonder daadwerkelijk resultaat. Bovendien is niet het vaststellen van de kerndoelen het echte probleem, maar het niet toezien op en willen meewerken aan de uitvoering van wettelijke verplichting voor het vak Fries en de afspraken in het *Handvest* t.a.v het Fries als voertaal in primair en voortgezet onderwijs. Voor de kwaliteit van het onderwijs beperken het Rijk en de onderwijsinspectie zich zeer eenzijdig tot de Nederlandse taal.

De evidente onwil van het ministerie van O&W om mee te werken aan de verbetering van de positie van het onderwijs in de Friese taal dient derhalve als een vorm van ‘onderdrukking’ van het Fries en de Friezen te worden aangemerkt. Het is onterecht dat de vertegenwoordiger van O&W in de

commissie Hoekstra het onderwijs in de Friese taal als strijdig aanmerkt m.b.t. het nationaal onderwijsbeleid en artikel 23 van de Grondwet (de onderwijsvrijheid).

D. Artikel 8, Onderwijs (*Europeesk Hânfêst*: ‘European Charter for Regional or Minority Languages’, 1996)

Met betrekking tot het onderwijs verplichten de Partijen zich ertoe, binnen het grondgebied waar deze talen worden gebruikt, overeenkomstig de situatie van elk van deze talen en zonder afbreuk te doen aan het onderwijs in de officiële taal of talen van de Staat:

- a. ii. een **aanmerkelijk** deel van het aan het onderwijs op school voorafgaand onderricht te bieden in de desbetreffende streektaal of talen van minderheden

(wordt niet uitgevoerd door het Rijk; alleen de provincie stimuleert Fries-(meer)talige peuterspeelzalen/kinderopvang).

- b. ii. een **aanmerkelijk** deel van het primair onderwijs te bieden in de desbetreffende streektaal of talen van minderheden

(wordt niet door het Rijk uitgevoerd; het is aan de scholen zelf om gebruik te maken van de mogelijkheid het Fries mede als voertaal bij andere vakken te bezigen).

- c. ii. een **aanmerkelijk** deel van het voortgezet onderwijs te bieden in de desbetreffende streektaal of talen van minderheden

(niet door Nederland geratificeerd, maar wel noodzakelijk).

- c. iii. binnen het voortgezet onderwijs te voorzien in het onderwijzen van de desbetreffende streektaal of talen van minderheden als **integrerend** deel van het leerplan

(wel onderschreven, maar niet goed in-/uitgevoerd door het Rijk; het Fries is slechts verplicht in de basisvorming en kán in de bovenbouw als examenvak worden gekozen).

d. ii. een **aanmerkelijk** deel van het technisch onderwijs en beroepsonderwijs te bieden in de desbetreffende streektaal of talen van minderheden

(niet door Nederland geratificeerd, maar wel noodzakelijk).

d. iii. binnen het technisch onderwijs en het beroepsonderwijs te voorzien in het onderwijzen van de desbetreffende streektaal of talen van minderheden als **integrerend** deel van het leerplan

(niet door Nederland geratificeerd, maar zou een stap vooruit zijn).

- e. ii. voorzieningen te verschaffen voor de bestudering van deze talen als vak in het universitair of hoger onderwijs

(het vorige kabinet wilde de laatste universitaire opleiding Fries als hoofdvakstudie sluiten en onderbrengen in een bredere studie voor Europese minderheidstalen; het is aan de Friese hogescholen of er aandacht aan het Fries wordt besteed. Met uitzondering van de Pabo's bestaat er geen aandacht voor).

- f. i. in het kader van volwassenenonderwijs en permanente educatie cursussen te bieden die voornamelijk of geheel in de streektaal of talen van minderheden worden gegeven

(het feit dat bij sollicitatieoproepen in Fryslân in bijna alle gevallen en in alle domeinen mondelinge en - nog minder - schriftelijke beheersing van het Fries geen functie- of benoemingseis is, heeft als gevolg dat er relatief weinig cursussen worden gegeven en het Fries daardoor in formele taalsituaties een ondergeschikte rol speelt).

- g. regelingen te treffen om het onderwijs in de geschiedenis en cultuur die in de streektaal of de taal van een minderheid haar weerspiegeling vindt, te waarborgen

(niet door het rijk gewaarborgd; de opgestelde Friese geschiedenis canon is niet of nauwelijks in samenhang met de ‘Hollandse’ canon geïmplementeerd).

- h. te voorzien in de basisopleiding en bijscholing van docenten die nodig zijn voor de toepassing van die leden uit lid a tot en met g die door de Partij zijn aanvaard

(wordt nauwelijks door de rijksoverheid nageleefd).

Conclusie:

Op het eerste gezicht duiden de onderschreven bepalingen uit het *Europees Handvest* op een vrij sterke positie van het Fries als minderheidstaal in een *deel* van het onderwijs, maar de werkelijkheid is minder gunstig. De mooie woorden en bepalingen blijken in de praktijk vaak een dode letter door het gevoerde

taalbeleid, waarin die bepalingen geen serieuze rol spelen. De rapporten van de *Raad van Europa* over de naleving van Nederland van het Handvest zijn dan ook steeds zeer negatief.

E. Onderzoek naar de Friese taalsituatie*

- a. *De Friezen en hun taal*, L. Pietersen, 1969;
- b. *Taal yn Fryslân*, D. Gorter e.a., Fryske Akademy 1984;
- c. *Taal yn Fryslân op 'e nij besjoen*, D. Gorter en R. Jonkman, Fryske Akademy 1995;
- d. *De Fryske Taalatlas 2011*, quick scan Friese taal provincie Fryslân.

* De hierboven genoemde onderzoeksrapporten zijn niet volgens dezelfde opzet uitgevoerd. Wel geven de cijfers een beeld van de taalsituatie weer.

Ontwikkeling van de beheersing van het Fries bij personen boven de 12 jaar in % volgens eigen opgave onder Fries- en van huis-uit- niet-Friestalige inwoners

	verstaan	Spreken	Lezen	Schrijven
a. Pietersen '69	97	83	69	11
b. Gorter '84	94	73	65	10
c. Gorter '95	94	74	64	17
d. Scan 2011	94	74	75	30

Lees: In het onderzoek van Pietersen gaf 97% van de ondervraagden aan het Fries redelijk of goed te kunnen verstaan.

Beheersing van het Fries is geen garantie voor **feitelijk taalgedrag** in de officieel tweetalige provincie met het Hollands als dominante en in veel gevallen door regelgeving slechts enige toegelaten taal. Over het algemeen bepalen Hollandstalige en tot het Hollands bekeerde Friestalige inwoners in taalsituaties buiten de huiselijke kring (van hobby tot kerk) het gebruik van het Fries in werk- overleg- en vergaderingsituaties. Wanneer één van de aanwezigen, meestal al jaren in Fryslân woonachtig, bezwaar maakt en 'gewoon Nederlands wenst', wordt in eigenlijk alle gevallen daaraan gehoor gegeven met als gevolg dat daarna of later – ook bij afwezigheid van de vraagsteller – de communicatie in het Hollands is. De Friestalige heeft in de loop der tijd zo vaak van taal moeten switchen en mee gekregen, dat het niet 'fatsoenlijk' is in het bijzijn van Hollandstaligen Fries te gebruiken, dat de eigen Friese taal het loodje legt, ook als het niet nodig is. Hoewel Friestaligen trots zijn op hun eigen taal, zullen ze over het algemeen door opvoeding (het Fries is maar een 'dialect', het gebruikt is 'niet fatsoenlijk') en maatschappelijke druk (kansen op een baan) niet voor de taal opkomen. Dat is hen afgeleerd. Een uitzondering vormen de situaties die als 'Friestalig' zijn aangekondigd. En daarom vaak gemeden worden door niet-Friestalige inwoners die het Fries niet wensen te verstaan en zich soms beklagen 'door het Fries' buitengesloten te worden.

Van het Fries in het schriftelijk verkeer wordt relatief weinig gebruik gemaakt, omdat de lees- en schrijfvaardigheid bij zowel de meeste Friestalige als de niet-Friestalige inwoners nog onvoldoende is door tekortschietend onderwijs (zie de paragrafen A en B). De beide provinciale dagbladen verschijnen in het Hollands om verlies van zowel Friestalige- als niet-Friestalige abonnees te voorkomen.

Taaloverdracht

In Gorter '84 wordt door onderzoek duidelijk gemaakt dat 12% van de Friestalige ouders het Fries niet aan hun kinderen doorgaven. Taalheterogene huwelijken in combinatie met woon- en werksituatie zijn een oorzaak.

Tabel: Thuistaal in 1967, 1980 en 1994 in % in Gorter '95

	1967	1980	1994
Fries en anders	71	56	55
Alleen Nederlands	13	33	34
Streektaal	16	11	10

Uit de quick scan (*De Fryske taalatlas*, 2011) blijkt dat nog 47,9% van de respondenten Fries tegen de kinderen spreekt. Uit de cijfers blijkt een duidelijke teruggang in taaloverdracht van het Fries. Het is een ervaringsfeit dat het Fries op schoolplein steeds minder gehoord wordt. Ook van-huis-uit-Friestalige kinderen spreken in toenemende mate Nederlands met de niet-Friestalige speelgenoten en steeds vaker geen Fries meer wanneer de taalomgeving overwegend Hollandstalig is. Er zijn bovendien voorbeelden bekend van jonge kinderen die op de peuterspeelplaats en op school slechts Hollands horen, ook in het Friestalige gezin op deze taal zijn overgestapt. Vaak tot verdriet van de ouders.

Een positieve bijdrage van onderwijs in het Fries is dus niet te constateren. Zoals een niet-Friestalige basisschoolleerling anno 2013 antwoordde op een vraag waarom hij in het overwegend Friestalige dorp geen Fries met zijn Friestalig vriendje sprak: “Ik spreek Nederlands. Ik ken wel een beetje Fries, maar op school hebben we wel eens wat Fries, maar ik vind het niet leuk.” De Friestalige kinderen zijn door de inspanningen van het onderwijs al zo goed Nederlandstalig, dat zij zich aanpassen aan de taal van de nieuwkomers en niet andersom, zoals een halve eeuw geleden nog meestal de gewoonte was.

Conclusie:

Het gebruik van het Fries bij de jongere generaties neemt in behoorlijk tempo af. Ook de kwaliteit van het gesproken Fries staat onder sterke druk door de (grote) wanverhouding tussen aandacht voor de beide talen in het onderwijs.

F. Kan het Fries als voorbeeld dienen voor effectief onderwijs(taal)beleid?

(symposium *Taalrijk Europa - beleid en praktijk in Fryslân, Nederland en Europa*, maart 2013)

Hoewel er enige regelgeving bestaat voor het Fries in het onderwijs, heeft dat nog weinig effect, omdat de beleidscyclus niet volledig wordt gevolgd. Er vindt geen serieuze implementatie plaats en in nieuw beleid wordt geen rekening gehouden met wat is afgesproken of gaat dat beleid zelfs uitvoering tegen.

In beleidsevaluaties wordt meestal gewezen op de slappe houding van de Friestaligen, die niet voor hun taal (zouden) opkomen of weinig gebruik maken van bestaande regelgeving op een bepaald terrein. Een voorbeeld: nog weinig Friestaligen maken gebruik van het recht om in de rechtbank de eigen taal te gebruiken. Als oorzaak wordt meestal genoemd dat de Friezen zich toch liever van het Nederlands bedienen. Vergeten wordt dan dat Friestaligen eeuwenlang gediscrimineerd werden wanneer ze Fries spraken (verg. ook het taalincident *Kneppelfreed* uit 1951). Wanneer de rechter zich in de rechtbank van het Nederlands bedient - zelfs met inschakeling van een tolk - blijft de ongelijke taalmachtsverhouding bestaan. De gedaagde en afhankelijke Friestalige neemt het zekere voor het onzekere en kiest (vaak met tegenzin) voor het Nederlands om te voorkomen in zijn zaak benadeeld wordt als hij/zij de eigen taal spreekt. Hij of zij weet immers niet welke taalhouding de rechter t.a.v. het Fries heeft. Dat blijkt alleen als de rechter het Fries zelf gebruikt.

Een beleid dat het Fries in de rechtbank toestaat, is niet voldoende. Effectief wordt het beleid pas als het Fries in Fryslân de *eerste* taal is in de rechtbank en niet het Nederlands. Dus wanneer alle rechters en advocaten in de provincie tweetalig zijn en de keuze voor het Fries niet slechts aan de zwakste partij wordt gelaten, maar ook de rechter in het Fries communiceert. Dat schept vertrouwen in een eerlijke rechtspraak, zonder vrees voor discriminatie. In één klap zou dit de positie van het Fries in het onderwijs sterk bevorderen, omdat de beheersing van het Fries in een domein zo een maatschappelijke noodzaak wordt. Onderwijs volgt meestal maatschappelijke ontwikkelingen en niet andersom. Op hun beurt worden maatschappelijke ontwikkelingen in hoge mate door politieke besluitvorming beïnvloed.

Het overheidsbeleid m.b.t. het Fries (in het onderwijs) in de afgelopen tweehonderd jaar is, vanuit een Fries standpunt gezien, tot op heden voor de bloei van de Friese taal en cultuur buitengewoon slecht geweest. Er was en is nog steeds sprake van een sluipende afbraak (taalmoord), zowel kwantitatief als kwalitatief, in een steeds meer open samenleving. Wanneer er in de loop van de 20ste eeuw enige regelgeving ten gunste van de

Friese taal van de grond komt, is dit ontegenzeggelijk een stap vooruit voor de **status**. Het heeft echter (nog) geen aanwijsbare invloed op een verbeterd **gebruik** van de taal. Binnen en buiten de school wordt het Fries in een gemarginaliseerde positie gehouden.

De Friese taalgemeenschap krijgt pas een echte kans wanneer de ongelijke taalmachtsverhoudingen worden doorbroken en afgebroken en het Fries in Fryslân in (bijna) alle domeinen als *eerste* taal functioneert, zoals het Nederlands in de Randstad. Een taal kan alleen bestaan wanneer de taal ook werkelijk als cultuurtaal kan en mag/moet functioneren. Een kwestie van politiek (beleid = macht) dus.

Th. Dykstra

*Drs. Dykstra is voorzitter van de **Feriening Frysk Underwiis** (FFU) en was o.a. werkzaam in het basis- en voortgezet onderwijs en van 1973 tot 2005 in het opleidingsonderwijs voor leraren basisonderwijs in deze provincie en was betrokken bij het verkrijgen van de onderwijsbevoegdheid Fries.*